

مطالعه تأثیر عوامل جامعه‌شناختی بر شکل‌گیری کرسی‌های

آزاداندیشی (مورد مطالعه: دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان)

حمد مقدم^۱، علی حسین حسین زاده^۲، موسی شهریاری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۳

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و ششم، شماره ۹۹، تابستان ۱۴۰۲

 20.1001.1.1735501.1402.26.99.3.5

چکیده

دانشجویان کشور عنصر فعالی هستند که می‌توانند در مسائل گوناگون کشور اثرگذار باشند و عمده این اثرگذاری به حضور در صحنه و اظهارنظر در موضوعات مختلف است. میدان دادن به دانشجویان برای اظهارنظر تأکید ویژه مقام معظم رهبری (آیت‌الله سید علی خامنه‌ای) خطاب به مسئولین کشور است. هدف از این پژوهش تعیین نقش مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان ۶۰۶۴۱ دانشجوی می‌باشد. حجم نمونه ۴۲۶ دانشجو در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ که با استفاده از جدول مورگان محاسبه شده است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی آسان و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از آزمون‌های توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون رگرسیون چندگانه و معادلات ساختاری استفاده شد. یافته‌های مطالعه نشان داد که ارتقاء سطح مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی، استفاده از رسانه‌های جمعی داخلی، مشارکت اجتماعی، دین‌داری و ارزش‌های اجتماعی، احساس امنیت، قومیت و پایگاه اقتصادی - اجتماعی می‌توانند با شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها در این میان دین‌داری ارزش‌های مذهبی ($\beta=0/349$) بیشترین اثرگذاری بر کرسی‌های آزاداندیشی دارند. پژوهش حکایت از رابطه مستقیم و معناداری عوامل جامعه‌شناختی و ابعاد آن با شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی دارند؛ شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه آزاد اسلامی و عملی شدن آن قطعاً پیشرفت و توسعه همه‌جانبه کشور را به دنبال خواهد داشت.

واژگان کلیدی:

کرسی‌های آزاداندیشی، دانشگاه آزاد، دانشجویان، مقام معظم رهبری، استان خوزستان

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران
hamed.moghadam58111@gmail.com

^۲ استاد تمام، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، (نویسنده مسئول)
a.hosseinzadeh@gmail.com

^۳ استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران moosaashahriyari@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسأله

۱-۱- مقدمه موضوع

رشد و تعالی هر جامعه، در گرو توسعه بسترهای اجتماعی و زمینه‌ساز آن جامعه است؛ اما توسعه مادی و ابزاری به تنهایی ملاک و شاخص مطلوبی برای سنجش پیشرفت جامعه اسلامی نیست. از این‌رو، توسعه انسانی مبتنی بر اهداف و غایات دینی، امری مهم و غیرقابل‌انکار در طراحی آرمان جامعه اسلامی است. یکی از مهم‌ترین لوازم توسعه انسانی، رفع موانع و محدودیت‌ها بر سر اعمال عقلانیت و تفکر آدمی است (خسروپناه، ۱۳۹۵: ۱). آزاداندیشی و تفکر از مختصات اساسی دین اسلام است. دلیل این مدعا آیات فراوان قرآن مجید است که با عبارات گوناگون دستور به تفکر و تعقل می‌دهد. از دیدگاه قرآن بیان واقعیات و حقایق، چه در قلمرو مادی و چه قلمرو معنوی، نه تنها آزاد، بلکه واجب است. (آل عمران/ ۷۱؛ بقره/ ۱۵۹). اسلام پیروان خویش را به آزاداندیشی و نداشتن جمود فکری و تعصب فرامی‌خواند (چناری، ۱۳۹۹: ۲) بلکه شرط ایمان و مسلمانی را آزادی عقیده و اندیشه انسان می‌داند (انسان/ ۳؛ آل عمران/ ۶۴؛ زمر/ ۱۷).

به تعبیر مقام معظم رهبری اگر بخواهیم حقیقتاً در زمینه‌ی گسترش و توسعه واقعی فرهنگ و اندیشه و علم کار کنیم، احتیاج داریم که از مواهب خدادادی و در درجه اول آزاداندیشی استفاده کنیم (دستورالعمل برگزاری کرسی آزاداندیشی ۱۳۹۵: ۳). کرسی‌های آزاداندیشی به‌عنوان فرایندی مبتنی بر عقلانیت و به‌کارگیری خرد جمعی در جهت تحقق بخشیدن به جنبش نرم‌افزاری و توسعه همه‌جانبه کشور، همواره مورد توجه بسیاری از اندیشمندان و متفکران بوده است (خسروپناه، ۱۳۹۵: ۴).

کرسی آزاداندیشی بستری است برای تحقق گفتگو و تضارب آرا جامعه به‌ویژه در محیط‌های دانشگاهی که در حقیقت وظیفه سنگین‌تری در قبال پیشرفت فرهنگ و علم و اندیشه در کشور دارد. نقش دانشگاه‌های کشور مشخص است اگر بحث از فرهنگ و توسعه، اندیشه و استمرار بسترش دانشگاه‌های اسلامی است، نمود کرسی آزاداندیشی بیشتر از جاهای دیگر است و این پیشرفت در حقیقت به‌جز از طریق فرهنگ آزاداندیشی امکان ندارد، اگر می‌خواهیم در حوزه فرهنگ و علم پیشرفت شکل بگیرد شاید غیر از قالب کرسی آزاداندیشی، قالب دیگری به این وسعت نباشد.

اما دلیل اینکه چرا باید کرسی‌های آزاداندیشی راه بیفتد؛ مقام معظم رهبری (آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای) همواره تأکید فرمودند و به‌عنوان یکی از مطالبات جدی مقام معظم رهبری است که می‌فرماید یکی از کارهایی که در زمینه مسائل گوناگون اجتماعی و

سیاسی و علمی انجام بگیرد میدان دادن به دانشجو برای اظهار نظر و اینکه از بیان نظر نباید بیمناک بود و کرسی‌های آزاداندیشی باید در دانشگاه‌ها تحقق یابد و شکل بگیرد اگر چنانچه بحث‌های مهم تخصصی در ابعاد گوناگون اجتماعی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی حتی فکری مذهبی در محیط‌های سالم مطرح شود مطمئناً ضایعات کمتری خواهند داشت (دیدار با اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۶/۸)؛ چرا که ما معتقد هستیم دانشجوی ما آینده انقلاب است؛ امید، آینده و وارثان انقلاب ما همین دانشجویان جوان ما هستند بنابراین جوانان بایستی استعداد خود را پیدا کند و اظهار نظر کنند؛ ضمن اینکه ناپختگی آن‌ها در این ظرفیت پخته می‌شود. اولین نکته در راستای چگونگی کرسی‌های آزاداندیشی فرهنگ‌سازی است، فرهنگ جامعه بایستی ظرفیت تحمل مخالف داشته باشد تک‌صدایی می‌تواند مضر باشد و اسلام از تأکید بر چندصدایی در مسائل فرعی و اهمه ندارد. در صدر اسلام، مسلمانان با همدیگر بحث می‌کنند در این زمینه قرآن می‌فرماید تعالو الی کلمه صوانا بینا و بینکم.

نکته دوم باید فرهنگ‌سازی کنیم، با برگزاری کرسی‌های محدود آزاداندیشی در جامعه و به‌ویژه دانشگاه‌ها با اجرای حساب و برنامه‌ریزی‌شده این ذهنیت را پاک کنیم و با تمهید مقدمات قبل از این را آموزش بدهیم و دستورالعمل موبه‌موبه دانشجویان و اساتید دانشگاه‌ها، وزارت علوم، سازمان‌ها بیان شود که منجر به فرهنگ‌سازی کرسی‌ها شوند. با این حال این موضوع در محافل علمی چندان مورد توجه قرار نگرفته است (کلانتری، ۱۳۹۴: ۶). ضرورت حاکم بر شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از سوی مقام معظم رهبری (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای) در راستای سیاست‌های کلان کشور به‌عنوان جزئی از تلاش برای احیا و نوسازی تمدن ایرانی و اسلامی و به‌عنوان فرصت و مکانی به حساب می‌آید که در پرتو فضای مناسب طرح بنیادین علمی بیش از هر چیز به تحقق، توسعه علمی و جلوگیری از تقلب و تعصب علمی و فکری منجر شود. از جمله ضرورت‌های برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه این است که بحث‌های تخصصی درباره مسائل اجتماعی و سیاسی و فکری و مذهبی در محیط سالم و در میان دانشگاهیان مطرح و بررسی می‌گردد. مطالبه‌گری از عام‌ترین لایه دانشگاه شکل می‌گیرد؛ و گرنه این بحث‌ها به محیط عمومی و اجتماعی نامربوط سوق می‌یابند و ضایعات بیشتری خواهند داشت. یکی از ضرورت‌های دیگر کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌های استان این است که می‌تواند زمینه‌ای برای رفع شبهات دانشجویان باشد و باید زمینه‌ای فراهم شود که دانشجو بتواند آزادانه مطالبات خود را عنوان کند. همچنین از اهمیت‌های دیگر کرسی‌های آزاداندیشی، با توجه به اینکه دانشگاه کارکردش تولید علم است، در تولید علم شدن نیست مگر همراه با

تضارب مرجعیت تولید علم با نظریه در کنارش تربیت نیرو در دانشگاه است در واقع کار دانشگاه و نهاد علم، تولید علم است و تولید علم شدنی نیست مگر همراه با افکار تضارب آراء باشد، همین افکار و تضارب آراء لاجرم و همراه آن آزادی دارد، اگر عقده یا گره‌ای باشد چرخه تولید علم صورت نمی‌گیرد لذا ضرورت کارکرد دانشگاه، آزاداندیشی است و اگر آزاداندیشی وجود نداشته باشد، دانشگاه کارکردش را از دست می‌دهد ما بایستی به افراد مقاله نوشتن، گفتگو کردن و ... آموزش و یاد بدهیم در غیر این صورت از معنای اصلی ساقط می‌شوند، شاید کار انجام بگیرد اما در واقع معنی تولید علم و دانشجویی و نظریه و رساله نوشتن و ... نمی‌باشد. ضرورتش در این نهفته است.

امروزه شکل‌گیری و گسترش کرسی‌های آزاداندیشی مستلزم شکل‌گیری آن در دانشگاه‌های کشور می‌باشد با توجه به اینکه کرسی‌های آزاداندیشی نخستین بار توسط مقام معظم رهبری مطرح شد، با این حال شاهد آن هستیم که در سال‌های گذشته، مسئله آزاداندیشی نتوانسته آن‌چنان‌که باید، تحقق یابد؛ انتقادات صریح مقام معظم رهبری از عدم تحقق آزاداندیشی، بارزترین نمونه این سخن است (حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای، ۱۳۹۰)؛ اما دانشگاهیان نیز به این مسئله، مکرراً اشاره نمودند (لک زایی، ۱۳۸۹) و (کچویان، ۱۳۹۰). معظم‌له در این باره فرمودند مسئله آزاداندیشی ناظر بر این است که باید راه آزاداندیشی و نوآوری و تحول بازاندیشی باز باشد، منتها آن را مدیریت کرد تا به ساختارشکنی و شالوده‌شکنی و بر هم زدن بایدهای هویت ملی نینجامد (در دیدار با دانشگاهیان، ۱۳۸۵/۸/۱۸).

اکنون با توجه به شرایط حساس کشور و تأکیدات مقام معظم رهبری بیش‌ازپیش احساس می‌شود که بخشی مهم از این مسئله متوجه دانشگاه آزاد اسلامی استان خوزستان است؛ و با وجود تأکیدات معظم‌له در تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها و آثار و نتایجی که بر مسئله آزاداندیشی در دانشگاه آزاد اسلامی مترتب است، اما تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌های اتفاق نیفتاد به نظر می‌رسد مطالعه عوامل جامعه‌شناختی تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان که نزدیک به ۶۰۶۴۱ دانشجویی می‌باشد ظرفیت بسیار بزرگی است که می‌تواند به تسریع و راه‌اندازی آزاداندیشی و فضای گفتمانی شده و کمک شایانی در پیشرفت و توسعه جامعه باشد. هدف و مراد از این بررسی مطالعه جامعه‌شناختی کرسی‌های آزاداندیشی و عوامل مؤثر بودن در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان است. به عبارت دیگر سوال یا مسئله کلی ما ناظر بر این است که مسئله کرسی‌های آزاداندیشی تابع چه عواملی است.

۱-۲- ملاحظات نظری (مفاهیم و مبانی نظری)

اعتماد اجتماعی: مفهومی است که در فرایند روابط اجتماعی بین افراد و سازمان‌های اجتماعی با همدیگر تبلور پیدا می‌کند. گیدنز اعتماد اجتماعی را به‌عنوان اطمینان یا اتکا بر ماهیت یا خاصیت شخصی یا صحت گفته‌ای تعریف می‌کند (حیدری، ۱۳۸۹: ۵۳). اعتماد اجتماعی دلالت دارد به میزان مقبولیت، کارایی و اعتمادی که مردم به نهادها دارند (علی پور و همکاران، ۱۳۸۸-۱۱۶۱).

احساس امنیت: امنیت از نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان به شمار می‌رود، زوال آن می‌تواند آرامش خاطر انسان را از بین ببرد (امیریان، همکاران، ۱۳۸۹: ۴۷۶). همچنین احساس امنیت می‌تواند به معنی فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آرزوهای مشروع، تلقی می‌شود (افشار، ۱۳۸۵؛ به نقل از بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۰۷).

رسانه‌های جمعی داخلی: رسانه جمعی ابزاری هستند که در افکار عمومی تأثیر بسزایی دارند، علاوه بر تأثیرگذاری بر افکار عمومی، بر حکومت‌ها نیز تأثیر زیادی گذاشته‌اند: به‌گونه‌ای که در کنار سه رکن مردم، احزاب سیاسی، نظام‌ها، رکن چهارم دموکراسی شناخته می‌شوند. (پورحسن و فرجوند، ۱۳۹۸: ۳۵۶). همچنین رسانه‌های جمعی با فراهم کردن چنین اطلاعات و آگاهی‌هایی، روی درک افراد از عملکرد گروه‌ها و نهادها تأثیر گذاشته و بنابراین در شکل داد به سرمایه اجتماعی افراد نیز تأثیر می‌گذارند (وثوقی و دیگری، ۱۳۹۳).

پایگاه اقتصادی - اجتماعی: پایگاه اقتصادی - اجتماعی جایی است که فرد خاص در نظامی معین اشغال می‌کند (زارع و روهنده، ۱۳۹۴: ۷۸). همچنین بر اساس نظر ساندرز پایگاه اقتصادی - اجتماعی به دسته‌بندی‌های مردم بر اساس شغل، قدرت، درآمد، سطح زندگی، سطح تحصیلات و دیگر معیارها تقسیم می‌شود، اطلاق می‌شود. از طرفی دیگر گروه‌بندی‌های روانشناسی اجتماعی و کاملاً ذهنی مردم و احساس تعلق به مردم را پایگاه اقتصادی - اجتماعی می‌گویند (قاسمی و دیگران، ۱۳۸۹: ۵۰).

مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی باعث موفقیت مردم در فعالیت‌های خودگردان و خود تنظیمشان می‌شود، اعتماد، مهارت‌ها و دانش مردم محصول نهایی مشارکت اجتماعی است افزایش می‌دهد. (رسولی، ۱۳۹۵: ۱۲)؛ و همچنین مشارکت دربرگیرنده انواع کنش‌های فردی و جمعی به‌منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و همچنین اثر نهادن بر فرایندهای تصمیم‌گیری در امور عمومی است (موسوی، ۱۳۸۵: ۷۹).

دین‌داری و ارزش‌های مذهبی: دین‌داری و ارزش‌های مذهبی عبارت است از التزام فرد به دین مورد قبول خویش. این التزام در مجموعه‌ای از اعتقادات، احساسات، اعمال فردی و جمعی حول خداوند (امر قدسی) و رابطه ایمانی با او سامان می‌پذیرد. (خواججه‌نوری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۰۳). همچنین به تجلی ارزش‌ها و نشانه‌های دینی در هر فرد اطلاق می‌گردد؛ که این تجلی ارزش‌ها و نشانه‌های دینی بودن فرد، در نگرش‌گرایش و واکنش‌های آشکار و پنهان وی قابل یافت است (کلانتری و آرانی، ۱۳۹۴: ۳۳).

قومیت: قومیت فرایندی اجتماعی و روان‌شناختی است که به‌واسطه آن افراد با یک گروه و برخی از جنبه‌های فرهنگ آن گروه هویت و پیوند می‌خورند. تمایز گروه از گروه‌های دیگر هم به‌واسطه‌ی نشان‌گره‌های نسبی دین فرهنگی زیستی یا سرزمین و هم به‌واسطه‌ی (تصور) وجود گذشته و منافع مشترک صورت می‌گیرد (برگس، ۱۹۷۸، به نقل از قادرزاده، ۱۳۹۱: ۴۷).

کرسی‌های آزاداندیشی: کرسی آزاداندیشی نشستی که در آن صورت آزاد، نظام‌مند، محترمانه، عقلانی، منطقی و شجاعانه، در یکی از قالب‌های مندرج در ذیل، درباره موضوعی معین و از پیش اعلام‌شده، به پرسش و پاسخ عمیق، گفت‌وگو، تبادل و تضارب آراء همراه با استدلال و ارائه مستندات پرداخته می‌شود (نعمتی، ۱۳۹۱: ۴۱).

۱-۳- چارچوب نظری و مدل مفهومی

با توجه به اینکه نظریه جامعه‌شناختی خاصی درباره کرسی‌های آزاداندیشی وجود ندارد و از آنجائی که موضوع پژوهش حاضر درباره موانع شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی است، بنابراین از مرتبط‌ترین نظریه‌های جامعه‌شناختی استفاده می‌شود. کشور ما نیازمند تولید فکر و نظریه متناسب با فرهنگ اسلام دارد تا به بالاترین جایگاه دست یابد و نظرات و دیدگاه‌ها را به کشورهای مسلمان و غیرمسلمان جهان ارائه دهد. در واقع کرسی‌های آزاداندیشی بستر و زمینه‌ساز تولید فکر و نظریه در دانشگاه‌ها و حوزه‌ها می‌باشد که هر دو در فرمایشات مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بارها تأکید شده است. از آنجاکه ارتباطات افراد در وضعیت آرمانی گفتگو از هرگونه اجباری رهاست، گفتگو در حوزه عمومی می‌تواند به توسعه دموکراتیک در همه سطوح منجر شود (Habermas, 1996: 245). انسان به دلیل این‌که در حالت طبیعی شیفته آزادی بی‌حدومرز است به‌موجب یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر، ملزم به ورود به وضعیت مدنی است (هابرماس، ۱۳۸۴) حوزه عمومی شامل:

۱- شکل‌گیری افکار عمومی

۲- دسترسی برای همه شهروندان به گردهمایی بدون محدودیت درباره موضوعات عمومی (آزادی، تجمع، آزادی بیان و انتشار افکار) بحث قوانین کلی که بر (نوع و میزان) روابط حاکم است (هابرماس، ۱۹۹۳).

به عبارتی، گیدنز معتقد است که در جهان مدرن، رسانه‌ها درک فرد از روابطش را تغییر می‌دهند. افکار اطلاعاتی که رسانه‌ها در جامعه منتشر می‌شود، فقط بازتابی از جهان اجتماعی نیستند، بلکه یکی از نیروهای مهم در شکل‌گیری جهان و هویت اجتماعی رسانه‌ها هستند (گیدنز، ۱۳۸۵: ۸۸). اینگلهارت علاوه بر عوامل یاد شده اعتماد و مشارکت مورد توجه قرار می‌دهد. به نظر او اعتماد به یکدیگر از عوامل مهم در مشارکت است؛ زیرا به واسطه اعتماد رفتارها قابل پیش‌بینی می‌شود که نتیجه تقویت حوزه کنش و تصمیم‌گیری است (غفاری و نیازی، ۱۳۸۶: ۴۶).

هابرماس معتقد است دین را منشأ تمام ارزش‌های جهان مدرن از جمله عدالت، برابری، صلح، امنیت و سعادت بشری می‌داند. لذا، زیست جهان مدرن را بدون استفاده از دین عبث و بی‌هدف می‌پندارد (هابرماس، ۲۰۱۰). توکویل معتقد است که اعتقادات مذهبی نوعی انضباط اخلاقی در افراد پدید می‌آورد و در جامعه‌ای که انسجام آن مورد تهدید فردگرایی قرار گرفته، می‌تواند باعث همبستگی شود؛ زیرا این اعتقادات روح همگانی را در آن‌ها ایجاد می‌کنند و هویت اجتماعی افراد را یادآور می‌شود (ویلیم، ۱۳۷۷).

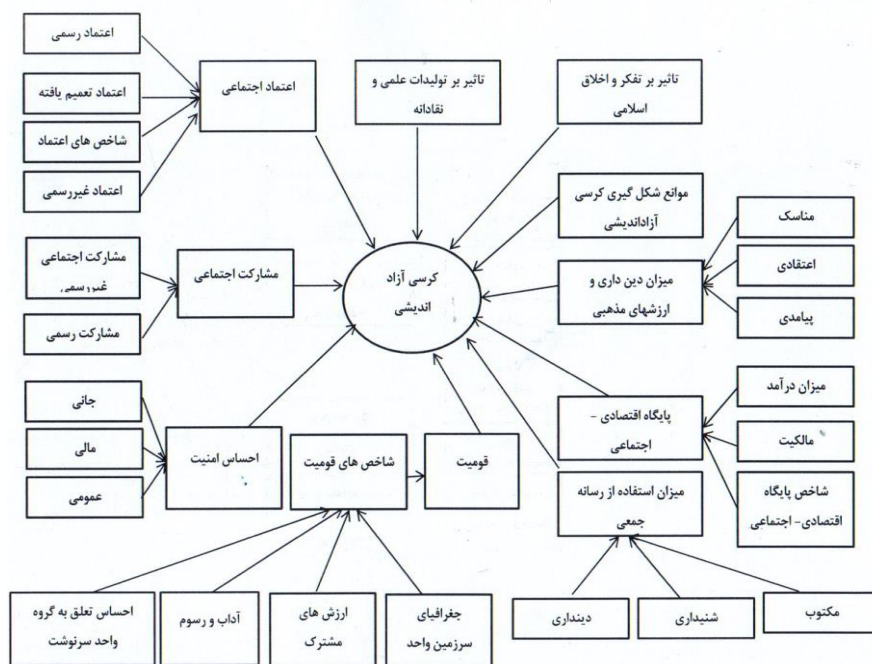
از نظر پارسونز، جامعه یک کل واحد است و نظام اجتماعی مجموعه‌ای از خرده نظام‌هاست. به زعم پارسونز این خرده نظام‌ها عبارت است از نظام‌های اقتصاد، فرهنگ، سیاست، حقوق یا مذهب است. امنیت و ناامنی رانه در چارچوب یک خرده نظام، بلکه در نحوه ارتباط و تعامل و تعادل کلیه بخش‌ها و خرده نظام‌ها، باید جست‌وجو کرد (باقی، ۱۳۷۶، ۳۲۹). کلاوس افه مطرح می‌کند که یکی از جاذبه‌های ذهنی اندیشیدن درباره پدیده اعتماد اجتماعی، توانایی بالقوه این پدیده برای پرکردن شکاف میان سطوح کلان و خرد در نظریه اجتماعی است. اعتماد، فرضی شناختی است که کنشگران فردی یا جمعی در تعامل با دیگران بکار می‌بندند (کیان تاجبخش، ۱۳۸۴: ۲۰۸).

به گفته موبنیهان، گروه‌های قومی به میزان بی‌سابقه‌ای به‌عنوان وسایل تجلی و پیشبرد منافع اقتصادی و سیاسی ظهور می‌کنند. آن‌ها معتقدند که با ظهور دولت رفاهی و گرایش دستگاه دولتی به ایفای نقش داور در رقابت اقتصادی و سیاسی قومیت به‌عنوان عامل تأمین و گسترش منافع مادی کاربرد گسترده استراتژیک پیدا کرد. بنا به اظهارات هورویتس نظام‌های یکدست دارای توانایی بسیار بیشتری برای پشت سر گذاشتن و

جابجایی همراه نوسازی و توسعه هستند زیرا در درون هر گروه قومی - فرصت‌هایی برای تحرک بالا وجود دارد و استفاده از این فرصت‌ها لزوماً به نزاع‌های بین قومی منتهی نمی‌شود (Hajian, 1999, 75).

از نظر بوردیو موقعیت افراد برحسب حجم و نوع سرمایه‌ی آن‌ها مشخص می‌شود و جایگاه آنان را در خانواده و سپس در جامعه مشخص می‌سازد. بر این اساس همه امکانات، دارایی‌ها آن‌ها را در خانواده و سپس در جامعه تعریف می‌کند و همچنین بر این اساس تمام امکانات، دارایی‌ها، منابع و لوازمی که قابلیت مبادله با پول را داشته باشند و ارزش مادی آن توسط نهادهای حقوقی تأیید شده باشد، در زمره پایگاه اقتصادی قرار می‌گیرند (شارع پور، ۱۳۸۳: ۶۷).

شکل شماره ۱- مدل مفهومی پژوهش (منبع: نویسندگان)

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

با مرور تحقیقات پیشین مشخص گردید که با توجه به اهمیت بالای کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها تحقیقات داخلی و خارجی اندکی در این زمینه وجود دارد که در جدول به مواردی از آن‌ها که به پژوهش حاضر مرتبط هستند اشاره شد.

نویسندگان	عنوان پژوهش	نتیجه یا توضیح
خسرو پناه و انتظاری (۱۳۹۵)	ارائه راهبردهای تحول در حوزه آزاداندیشی مبتنی بر تحلیل بیانات مقام معظم رهبری و آسیب‌شناسی وضعیت موجود	مطالعه نشان داد با توجه به آسیب‌شناسی صورت گرفته و اصول کلی احصاء شده از منظر مقام معظم رهبری تحول در حوزه آزاداندیشی در قالب پنج هدف کلان، پنج سیاست کلی، چهار راهبرد کلان، راهی برای آزاداندیشی شناخته شد.
محبوب حبیب زمانی (۱۳۹۶)	پیشرفت علمی کشور بر مبنای آزاداندیشی	یافته‌های مطالعه نشان داد که بالا بودن ظرفیت حکومت از انتقادپذیری و عالمان، رونق فرهنگ نقد و نقادی و ... همچنین تحقیق کرسی‌های آزاداندیشی از راه کارهای آزاداندیشی در کشور است.
حسین چناری (۱۳۹۹)	تعیین ابعاد و مؤلفه‌های سبک اصلی کرسی‌های نظریه‌پردازی	همچنین تأکید مصاحبه‌شوندگان بر نقش عامل دانشگاهی در مولفه اصلی نوآوری و مولد بودن در ابعاد مولد و نوآور، ترویج فرهنگ نقد، جلسات سخنرانی، فرصت نقد کردن، تحرک دانشجویی و تخلیه هیجانی دانشجویان در ارتقای کرسی‌های نظریه‌پردازی آزاداندیشی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی مؤثر باشند.
مرتضی اکبری و همکاران (۱۴۰۰)	واکاوی آداب مناظره با تکیه بر فرهنگ رضوی و به‌کارگیری آن در کرسی‌های آزاداندیشی در دنیای امروز	مطالعه نشان داد شاخص‌های مناظره و آداب و شرایط درست از قبیل حق‌جویی حقیقت‌یابی مدارا و نرم‌خویی و ... باهدف مقابل به دست می‌آید که با تکیه بر فرهنگ رضوی در صورت رعایت شرایط و آداب مناظره می‌توان در کرسی‌های آزاداندیشی از آن سود برد.

برتراند راسل در خطابه‌ای که به سال ۱۹۲۲ تحت عنوان «آزاداندیشی و تبلیغات رسمی» ایراد کرده - که تا حدود زیادی در روشن شدن مفهوم آزاداندیشی در غرب جدید، مؤثر است	آزاداندیشی و تبلیغات رسمی	برتراند راسل (۱۹۲۲)
او معتقد است مادامی که مسائل مهم روزگار خود نفهمیده‌ایم مواضع و فعالیت که داریم حتی که برای خود ما روشن نیست و این یکی بزرگ‌ترین مسائل نزاعی در آزادی بیان می‌کند	دو مفهوم آزادی	ایزابرلین ۱۳۸۶
مطالعه او نشان داد آزادی تنها دارای وجه سلبی و به معنای نفی اعمال زور از ناحیه دیگران است و چنان به آزادی اهمیت می‌دهد که توسعه به‌صورت فزاینده بسط آزادی‌های واقعی مردم مطرح می‌کند	قانون و قانون‌گذاری آزادی	فردریش فون هایک ۱۹۹۰

جدول شماره ۱- پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر مطالعاتی انجام گرفته است که مرور کلی در نتایج آن‌ها ضمن آشنایی رویکردهای مختلف به موضوع مورد مطالعه به غنی کردن محتوای نوشتار حاضر کمک می‌نماید. پژوهش‌های مذکور پژوهش‌گر را در طراحی فرضیه‌ها، متغیرها، روش به‌کارگیری یاری نموده و هرکدام اطلاعات ارزشمند و مطلوبی برای درک و شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار در تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی بود. نوآوری این پژوهش آن است که با توجه به اهمیت و تأکید ویژه مقام معظم رهبری که لزوم راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها هست به‌صورت میدانی تمامی دانشگاه‌های آزاد یک استان مورد بررسی قرار داده است و با رویکرد و دیدگاهی متفاوت به موضوع پرداخته است، ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار جامعه‌شناختی مؤثر بر آزاداندیشی مورد توجه قرار داده و مهم‌تر از همه مبتنی بر فرمایشات مقام معظم رهبری است.

۴- فرضیه‌های اصلی پژوهش

- ۱- بین اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین مشارکت اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه معناداری وجود دارد.

۴- بین میزان دین‌داری و ارزش‌های مذهبی با شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه معناداری وجود دارد.

۵- بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی داخلی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه معناداری وجود دارد.

۶- به نظر می‌رسد با افزایش احساس امنیت و گرایش به برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی افزایش می‌یابد.

۷- به نظر می‌رسد با افزایش پایگاه اقتصادی- اجتماعی گرایش به برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی افزایش می‌یابد.

۳- روش تحقیق

روش تحقیق حاضر از نوع پیمایشی است و تکنیک به کار گرفته شده، پرسشنامه بوده که از شیوه‌ی نمونه‌گیری غیر احتمالی - آسان استفاده شده است. جمعیت آماری دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان است که تعداد آن‌ها در سال ۱۴۰۲- ۱۴۰۱ بر اساس آخرین آمار ۶۰۶۴۱ نفر بود. در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده است. بر این اساس، نمونه‌ی آماری ۴۲۶ نفر از دانشجویان انتخاب گردید. سپس با محاسبه سهم جمعیت هرکدام از دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان خوزستان، دانشگاه‌های مختلف از کل جمعیت دانشگاه آزاد استان، سهم هر دانشگاه از کل نمونه آماری به دست آمد. پرسشنامه‌ی پژوهش (محقق ساخته) بر مبنای مقیاس لیکرت طراحی گردید. شایان‌ذکر است که پرسشنامه با استفاده از منابع موجود و نظرخواهی از افراد متخصص، تدوین گردید. پایایی سؤال‌های پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مشخص شده است. همچنین پایایی پرسشنامه با استفاده از روش ثبات درونی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) مورد بررسی و با آلفای ۰/۸۰ مورد تأیید قرار گرفت (جدول شماره ۱).

○ جدول شماره ۲- روان‌سنجی ابزار (مقادیر اعتبار سنجی و پایایی ابزار تحقیق)

شاخص روایی محتوی (CVI)	نسبت روایی محتوی (CVR)	آلفای کرونباخ	سازه
۰/۸۴	۰/۷۴	۰/۸۵	اعتماد
۰/۹۷	۰/۹۵	۰/۸۰	رسانه‌های جمعی
۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۸۶	امنیت اجتماعی
۰/۹۷	۰/۷۴	۰/۶۷	قومیت

۰/۹۷	۰/۸۰	۰/۸۶	مشارکت اجتماعی
۰/۸۴	۰/۶۸	۰/۶۸	اقتصادی - اجتماعی
۰/۹۵	۰/۸۶	۰/۸۲	دین‌داری
۰/۹۰	۰/۷۹	۰/۸۴	کرسی آزاداندیشی
۰/۹۳	۰/۸۱	۰/۸۰	کل

۱-۵- ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها مربوط به ادبیات و مباحث نظری پژوهش از طریق مطالعه کتب، نشریات، منابع اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی و فیش‌برداری و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. بدین ترتیب که پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها و کلیه تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss26 انجام گرفت.

۲-۵- روایی و پایایی ابزارهای اندازه‌گیری

اعتبار علمی ابزار از طریق سنجش (اعتبار محتوی) توسط پانل خبرگان بررسی شد و نظرات اصلاحی آنان اعمال گردید. به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه از روش اعتبار محتوا (محاسبه نسبت روایی محتوی CVR و شاخص روایی محتوی CVI) استفاده گردید. به این منظور پرسشنامه در اختیار چند تن از افراد صاحب‌نظر و متخصص در زمینه کرسی‌های آزاداندیشی قرار گرفت و پس از دریافت نظرات آن‌ها، اصلاحات لازم صورت گرفت. برای سنجش پایایی ابزار از آلفای کرونباخ استفاده شد؛ این روش برای دستیابی به همبستگی درونی سوالات روش مناسبی است. بدین ترتیب پرسشنامه‌ها در اختیار ۴۰ نفر از دانشجویان قرار داده شد و پس از تکمیل آن‌ها با استفاده از آزمون آلفای پژوهش از روش کرونباخ ضریب آلفا برای هر کدام از مقیاس‌ها اندازه‌گیری شد.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- یافته‌های توصیفی

مطابق با اطلاعات جدول (۳) نمونه‌ای از دانشجویان (۶۴-۱۹) (اعم از زن و مرد) انتخاب شده‌اند که بیشترین فراوانی (۳۸۸) نفر در گروه سنی (۴۴-۲۵۰) با ۹۱/۸ می‌باشد. مردان (۶۲/۴) و زنان ۳۷/۶ جامعه آماری به خود اختصاص دادند و ۵۸/۹ درصد پاسخگویان متأهل، ۷۱/۲ درصد پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کارشناسی (بیشترین مدرک تحصیلی)، ۵۴/۷ از پاسخ‌دهندگان در گروه علوم انسانی و کمترین در گروه عموم پایه با (۷/۵) هستند. ۵۲/۶ پاسخ‌دهندگان منزل پدری سکونت دارند، بیشترین پاسخ‌دهندگان به

ترتیب قومیت عرب و بختیاری با (۳۹/۳) و ۳۱ درصد می‌باشد نتایج نشان داد که متغیرهای زمینه‌ای مانند تأهل سن، مقطع تحصیلی، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری دارند و تنها متغیرهای گروه تحصیلی و وضعیت سکونت با شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه ندارند.

جدول شماره ۳- یافته‌های توصیفی

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	وضعیت تأهل	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۲۶۶	۶۲/۴	مجرد	۲۵۱	۵۸/۹
زن	۱۶۰	۳۷/۶	متاهل	۱۷۵	۴۱/۱
سن	فراوانی	درصد فراوانی	تحصیلات	پاسخ	درصد فراوانی
کمتر از ۱۹ سال	۱۸	۴/۲	کارشناسی	۳۰۳	۷۱/۱
۲۰-۴۴ سال	۳۸۸	۹۱/۱	کارشناسی ارشد	۸۸	۲۰/۷
۴۵-۶۴ سال	۲۰	۴/۷	دکترا	۳۵	۸/۲
گروه تحصیلی	فراوانی	درصد	وضعیت سکونت	فراوانی	درصد فراوانی
علوم انسانی	۲۳۳	۵۴/۷	شخصی	۱۹۰	۴۴/۶
علوم پایه	۳۲	۷/۵	پدري	۲۲۴	۵۲/۶
فنی مهندسی	۷۵	۱۷/۶	خوابگاهی	۱۲	۲/۸
سایر	۸۶	۲۰/۲			

جدول ۴- آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای تعیین نرمال بودن متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	نرمالیت
اعتماد اجتماعی	۳/۵۱	۰/۸۳	۰/۳۵۷
قومیت	۳/۷۶	۰/۶۴	۰/۲۵۳
مشارکت اجتماعی	۲/۶۸	۰/۸۵	۰/۰۷۱
دین‌داری	۲/۲۹	۰/۷۶	۰/۸۲۷
استفاده از رسانه‌های اجتماعی	۳/۹۷	۰/۶۶	۰/۲۰۹
امنیت اجتماعی	۲/۲۳	۰/۶۶	۰/۰۶۹
پایگاه اقتصادی	۴/۰۱	۰/۷۳	۰/۲۱۰

یافته‌های مربوط به تأثیر متغیر اعتماد اجتماعی نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۳۵/۷) میزان تأثیر اعتماد اجتماعی را در حد زیاد بیان کرده‌اند. همچنین (۴ درصد) از پاسخگویان، میزان اثر اعتماد اجتماعی را خیلی کم مطرح کردند. میانگین اعتماد اجتماعی در میان پاسخگویان (۳/۵۱) بود.

یافته‌های مربوط به متغیر رسانه‌های جمعی نشان داد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۵۶/۹) با میزان تأثیر استفاده از رسانه‌های جمعی در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی، موافق و یا کاملاً موافق بودند. همچنین (۵/۴) از پاسخگویان، با تأثیر استفاده از رسانه‌های جمعی مخالف و یا کاملاً مخالف بودند. میانگین استفاده از رسانه‌های جمعی در میان پاسخگویان (۳/۹۷) بود.

یافته‌های مربوط به متغیر پایگاه اقتصادی نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۳۸) میزان تأثیر پایگاه اقتصادی را در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی زیاد و یا خیلی زیاد می‌دانستند و (۲۴/۹) از پاسخگویان این تأثیر را کم و یا خیلی کم می‌دانستند. میانگین پایگاه اقتصادی در میان پاسخگویان (۲/۶۸) بود.

یافته‌های مربوط به متغیر قومیت نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۴۳/۷) با تأثیر قومیت در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی موافق و یا کاملاً موافق بودند و (۵/۶) از پاسخگویان با این تاثیر مخالف و یا کاملاً مخالف بودند. میانگین تأثیر قومیت در میان پاسخگویان (۳/۷۶) بود.

یافته‌های مربوط به متغیر تأثیر دین‌داری نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۸۰/۵) میزان تأثیر دین‌داری را در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی کم و یا خیلی کم می‌دانستند و (۲/۵) از پاسخگویان این تأثیر را زیاد و یا خیلی زیاد می‌دانستند. میانگین تأثیر متغیر دین‌داری در میان پاسخگویان (۲/۲۹) بود.

یافته‌های مربوط به تأثیر متغیر امنیت نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۵۴/۵) با تأثیر امنیت اجتماعی در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی موافق و یا کاملاً موافق بودند و (۴/۳) از پاسخگویان با این تاثیر مخالف و یا کاملاً مخالف بودند. میانگین تأثیر امنیت در میان پاسخگویان (۲/۲۳) بود.

یافته‌های مربوط به متغیر تأثیر مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان (۳۰/۱) میزان تأثیر مشارکت اجتماعی را در شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی زیاد و یا خیلی زیاد می‌دانستند و (۲۷/۷) از پاسخگویان این تأثیر را کم و یا خیلی کم می‌دانستند. میانگین تأثیر متغیر مشارکت اجتماعی در میان پاسخگویان (۲/۶۸) بود.

۴-۲- یافته‌های استنباطی:

فرضیه اول:

- بین اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه وجود دارد.
- جدول ۵- ضریب همبستگی اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی

شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی	
شدت رابطه ۰/۲۶۸	اعتماد دانشجویان
سطح معناداری ۰/۰۰۰	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۵ آورده شده است. با توجه به اینکه میزان معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین، بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به دست آمده که برابر با ۰/۲۶۸ است، نشان‌دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک‌بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد؛ بدین صورت که هر چه اعتماد اجتماعی بالاتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی نسبتاً بیشتر می‌شود و بالعکس.

فرضیه دوم

- بین قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه وجود دارد.

جدول ۶- ضریب همبستگی قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی

شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی	
شدت رابطه ۰/۳۵۸	قومیت
سطح معناداری ۰/۰۰۰	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۶ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین، بین دو متغیر قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه

به شدت همبستگی به دست آمده که برابر با $0/358$ است، نشان دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک بین دو متغیر قومیت و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی وجود دارد. جدول ۷- ضریب همبستگی مشارکت اجتماعی و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی

شکل گیری کرسی های آزاد اندیشی	
شدت رابطه $0/300$	مشارکت اجتماعی
سطح معناداری $0/000$	
تعداد ۴۲۶	

فرضیه سوم

- بین مشارکت اجتماعی دانشجویان و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی رابطه وجود دارد

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین مشارکت اجتماعی و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۷ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون کمتر از $0/05$ است، بنابراین، بین دو متغیر مشارکت اجتماعی و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به دست آمده که برابر با $0/300$ است، نشان دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک بین دو متغیر مشارکت اجتماعی و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی وجود دارد.

فرضیه چهارم

- بین میزان دین داری و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی رابطه وجود دارد
جدول ۸- ضریب همبستگی دین داری و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی

شکل گیری کرسی های آزاد اندیشی	
شدت رابطه $0/514$	دین داری و ارزش های مذهبی
سطح معناداری $0/000$	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین دین داری و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۸ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون کمتر از $0/05$ است، بنابراین، بین دو متغیر دین داری و شکل گیری کرسی های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به دست آمده که برابر با $0/514$ است، نشان دهنده همبستگی

مستقیم (مثبت) و نسبتاً خوبی بین دو متغیر دین‌داری و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد؛ بدین‌صورت که هر چه دین‌داری بالاتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر می‌شود و بالعکس.

فرضیه پنجم

- بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه وجود دارد.

جدول ۹- ضریب همبستگی استفاده از رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی

شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی	
شدت رابطه ۰/۳۷۲	استفاده از رسانه‌های جمعی
۰/۰۰۰ سطح معنی‌داری	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین استفاده از رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۹ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین، بین دو متغیر استفاده از رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۳۷۲ است، نشان‌دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک بین دو متغیر رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد؛ بدین‌صورت که هر چه استفاده از رسانه‌های جمعی بیشتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر می‌شود و بالعکس.

فرضیه ششم

- بین میزان امنیت اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه وجود دارد

جدول ۱۰- ضریب همبستگی امنیت اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی

شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی	
شدت رابطه ۰/۴۱۹	امنیت اجتماعی
۰/۰۰۰ سطح معناداری	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین امنیت اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول ۱۰ آورده شده

است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین، بین دو متغیر امنیت اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۴۱۹ است، نشان‌دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد. بدین‌صورت که هر چه امنیت اجتماعی بالاتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر می‌شود و بالعکس.

فرضیه هفتم

- بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی رابطه وجود دارد
جدول ۱۱- ضریب همبستگی پایگاه اقتصادی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی

شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی	
شدت رابطه ۰/۳۳۰	پایگاه اقتصادی- اجتماعی
سطح معناداری ۰/۰۰۰	
تعداد ۴۲۶	

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده‌شده که نتایج حاصل در جدول ۱۱ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین، بین دو متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۳۳۰ است، نشان‌دهنده همبستگی مستقیم (مثبت) و اندک بین دو متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد. بدین‌صورت که هر چه پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر می‌شود و بالعکس.

نتایج آزمون‌های استنباطی که پیش‌تر اشاره گردید، حاکی از این است که بین متغیرهای مستقل: اعتماد اجتماعی، قومیت، مشارکت، دین‌داری، استفاده از رسانه‌های اجتماعی، امنیت اجتماعی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی رابطه وجود دارد؛ که بیشترین شدت همبستگی در دین‌داری (۰/۵۲۳)، امنیت اجتماعی (۰/۴۲۳) و مشارکت اجتماعی (۰/۳۸۲) مشاهده گردید.

برای نشان دادن چگونگی رابطه بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده‌شده که نتایج حاصل در جدول ۱۱ آورده شده است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ است،

بنابراین، بین دو متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به شدت همبستگی به‌دست‌آمده که برابر با $0/330$ است، نشان‌دهنده همبستگی مثبت (مستقیم)، با شدت ضعیف بین دو متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی وجود دارد. بدین‌صورت که هر چه پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتر باشد، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر می‌شود و بالعکس.

نتایج آزمون‌های استنباطی که پیش‌تر اشاره گردید، حاکی از این است که بین متغیرهای مستقل: اعتماد اجتماعی، قومیت، مشارکت، دین‌داری، استفاده از رسانه‌های اجتماعی، امنیت اجتماعی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی رابطه وجود دارد؛ که بیشترین شدت همبستگی در دین‌داری ($0/523$)، امنیت اجتماعی ($0/423$) و مشارکت اجتماعی ($0/382$) مشاهده گردید.

در رگرسیون چندگانه به روش (Enter)، کلیه متغیرهای مستقل هم‌زمان وارد تحلیل شده و اثرات کلیه متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته بررسی شد.

جدول ۱۲- ضرایب رگرسیون چندگانه

VIF	sig	t	Beta	S.E	B	مقدار پیش‌بین
	۰/۰۰۰	۵/۷۹۴		۰/۴۰۴	۲/۳۴۲	مقدار ثابت
۱/۴۷۸	۰/۰۴۷	-۱/۹۹۴	-۰/۰۸۹	۰/۰۳۹	-۰/۰۷۸	اعتماد دانشجویان
۱/۲۶۹	۰/۰۰۶	-۲/۷۴۹	-۱/۱۱۴	۰/۰۴۵	-۱/۱۲۵	رسانه‌های جمعی
۱/۵۰۱	۰/۰۰۳	۲/۹۹۷	۰/۱۳۵	۰/۰۳۹	۱/۱۱۶	مشارکت اجتماعی
۱/۳۱۱	۰/۰۰۵	-۲/۸۲۶	۰/۱۱۹ -	۰/۴۸	-۱/۳۶	قومیت
۱/۱۹۹	۰/۰۰۰	۸/۶۵۹	۰/۳۴۹	۰/۳۹	۳۳۵	دین‌داری
۱/۳۳۲	۰/۰۰۰	۵/۴۹۰	۰/۲۳۳	۰/۰۴۷	۱/۲۵۸	امنیت اجتماعی
۱/۳۶۰	۰/۴۹۲	-۰/۶۸۸	۰/۰۲۹ -	۰/۰۴۳	-۰/۰۲۹	پایگاه اقتصادی اجتماعی
DW=۲/۰۲		F=۴۶/۰۴۵		A=۰/۴۲۶ Dj. R ²	R=۰/۴۳۶ 2	R=۰/۶۶۰

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسش‌نامه و محاسبات نگارندگان، ۱۴۰۱

بر اساس یافته‌های جدول (۱۲) مقدار آماره Durbin-Watson مقدار مربوطه را $2/02$ نشان می‌دهد. اگر مقدار این آماره نزدیک به ۲ باشد، نشان از مستقل بودن باقی‌مانده‌ها خواهد داد. به‌این‌ترتیب شرط دیگری از شروط مربوط به رگرسیون خطی برآورده شد. با توجه به

مقدار آماره $F=$ و سطح معنی‌داری کمتر از $0/05$ ($Sig=0/000$) معنی‌داری مدل در سطح ۹۵ درصد تأیید گردید.

بر اساس نتایج آزمون انجام‌شده، ضریب همبستگی ($R=0/660$)، ضریب تعیین ($0/436$) ($R\text{ Square} =$) و همچنین ضریب تعیین اصلاح‌شده ($Adjusted\ R\ Squar=0/426$) محاسبه‌شده، نشان می‌دهد که مدل رگرسیونی تا حدی مناسب است. هر چه این مقادیرها به ۱ نزدیک‌تر باشند، مدل بیانگر رابطه بیشتری بین متغیر وابسته و مستقل است. به بیان دیگر مدل رگرسیونی توانسته مقداری از تغییرات متغیر وابسته را تحت پوشش قرار داده و بیان کند. ضریب تعیین تعدیل‌شده، به‌دست‌آمده ($R^2=0/426$) نشان می‌دهد که فقط $42/6$ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط این هفت متغیر مستقل تبیین می‌گردند. بر اساس نتایج جدول فوق در خصوص اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته در اینجا می‌توان قضاوت کرد که متغیر دین‌داری ($\beta=0/349$) و امنیت اجتماعی ($\beta=0/233$) و مشارکت اجتماعی ($\beta=0/135$) به‌مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر وابسته دارند؛ زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن‌ها باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (شکل گیر کرسی‌های آزاداندیشی) به ترتیب به اندازه $34/9$ درصد و $23/3$ درصد و $13/5$ درصد تغییر نماید.

تحلیل مسیر (مدل علی)

در مدل تحلیل علی (تحلیل مسیر) همه متغیرهای مستقل که به‌طور مستقیم بر کرسی‌های آزاداندیشی تأثیر داشته‌اند بدین‌صورت است: میزان دین‌داری با ضریب $0/35$ و سطح معناداری $0/1$ ، که توانست از آزمون عبور کند و بدین‌صورت تفسیر می‌شود که هرچه میزان دین‌داری افراد بیشتر شود تمایل به برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر است. متغیر بعدی احساس امنیت با ضریب $0/28$ است که بدین معناست که هرچه اعتماد بسیار در افراد جامعه (در معنای کلی) بیشتر باشد تمایل به برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر است؛ و متغیرهای بعدی مشارکت اجتماعی و میزان استفاده از رسانه‌های جمعی است که به ترتیب با ضریب $0/16$ و $0/08$ است که تفسیر آن‌ها به این صورت است که هر چه مشارکت اجتماعی و استفاده از رسانه‌های جمعی بیشتر شود، تمایل به برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی بیشتر است؛ و دیگر متغیرهای قومیت و پایگاه

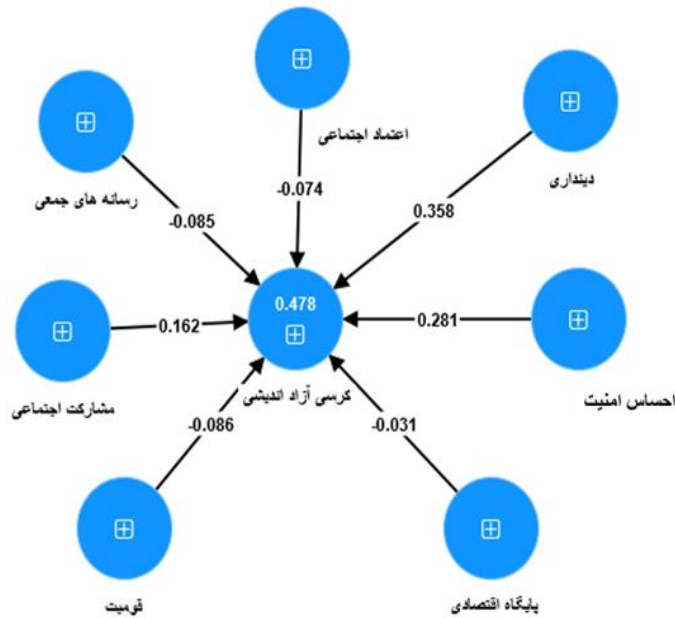

اجتماعی - اقتصادی است که توانسته‌اند در آزمون عبور کرده و در سطح ۰/۱. معنادار و تأثیرگذار بوده‌اند.

شکل ۲- مدل تحلیل مسیر پژوهش

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی از نگارش این پژوهش مطالعه تأثیر عوامل جامعه‌شناختی بر شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها است. برای ارزیابی الگوی نظری و دستیابی به چهارچوب تحلیلی منطبق با واقعیت هفت فرضیه تدوین شد. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که متغیرهای مدل پژوهی از اعتماد اجتماعی، قومیت، مشارکت اجتماعی، میزان دین‌داری و ارزش‌های مذهبی، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی داخلی، احساس امنیت و پایگاه اقتصادی - اجتماعی، شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی همبستگی معنادار و

مستقیم دارند؛ و از این مؤلفه‌های دین‌داری و ارزش‌های مذهبی، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی داخلی، احساس امنیت پایگاه اقتصاد اجتماعی با شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی دارند با افزایش هر گام از آن‌ها منجر به افزایش تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی می‌شود. یافته‌های پژوهش همچنین با پیشینه و چهارچوب نظری همسویی دارد در این ارتباط به چند مورد اشاره می‌شود.

نتیجه تحقیق خسرو پناه و انتظاری (۱۳۹۵) نشان داد که با توجه به آسیب‌شناسی و اصول کلی احصا شد از منظر مقام معظم رهبری سند راهبردی رابطه معناداری با تحول آزاداندیشی دارد همخوانی دارد و با نتایج محبوب زمانی (۱۳۹۶) که در آن بالا بودن ظرفیت حکومت از انتقادپذیری بر تافتن دیدگاه‌ها دانشمندان، رونق فرهنگ نقد و نقادی و ... همچنین تحقق کرسی آزاداندیشی مطابقت دارد.

نتیجه تحقیق چناری (۱۳۹۹) که نشان داد عوامل رهبری، عوامل اداری و عوامل دانشگاهی رابطه معناداری با تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی می‌باشد. همخوانی دارد. همچنین این یافته‌ها با نظریه‌های هابرماس، اینگلهارت، پارسونز، مومینیهان، همخوانی دارد. با توجه به نظریه هابرماس حوزه عمومی را به مثابه یک واحد در یک جامعه می‌دانند و معتقد است که ارتباطات افراد در وضعی آرمانی گفتگو از هرگونه به اجباری رهاست و به توسعه دموکراتیک در همه سطوح منجر می‌شود.

در همین زمینه اینگلهارت علاوه بر عوامل یادشده اعتماد و مشارکت مورد توجه قرار داده به نظر او اعتماد به یکدیگر از عوامل مهم در مشارکت است که نتیجه تقویت حوزه کنش و تصمیم‌گیری است بر اساس منطق پارسونز احساس امنیت، جامعه یک واحد است که مجموعه‌ای از خرده نظام‌ها می‌باشند، این خرده نظام‌ها امنیت و ناامنی را نه تنها در چارچوب یک خرد نظام، بلکه در نحوه ارتباط و تعامل کلیه بخش‌هاست. در همین زمینه مومینیهان معتقد است قومیت به عنوان ابزار تجلی و پیشبرد منافع اقتصادی و سیاسی است. از این رو بر اساس نتایج به دست آمده همبستگی معناداری بین اعتماد اجتماعی، قومیت، مشارکت اجتماعی، دین‌داری و ارزش‌های مذهبی، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی داخلی، احساس امنیت و پایگاه اقتصادی- اجتماعی با تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی دارند، نظریات فوق تأیید می‌شود.

با توجه به نتایج مشخص می‌شود که عوامل جامعه‌شناختی نقش اساسی در تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی دارند و توجه به مؤلفه‌های جامعه‌شناختی اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، قومیت، دین‌داری و ارزش‌های مذهبی، رسلنه‌های جمعی داخلی، احساس امنیت، پایگاه اقتصادی- اجتماعی از مهم‌ترین دلایل تشکیل کرسی‌های

آزاداندیشی در دانشگاه و تحقق این مطالبه جدی مقام معظم رهبری هست. هرچند به نظر می‌رسد برخی از عوامل مورد بررسی شده و ضرورت آن تا حدی در تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه به اثبات رسیده و با بررسی سایر عوامل بتوانیم به موفقیت‌های روزافزون دست‌یابیم.

۵-۲ - پیشنهادات

با توجه به ارتباط میان میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان و کرسی‌های آزاداندیشی باید تلاش گردد سطح اعتماد اجتماعی در جامعه افزایش یابد. اعتماد اجتماعی بالا نتایج مفیدی برای جامعه دارد. از یک‌سو انگیزه مردم را برای مشارکت در سازمان‌ها و انجمن‌های داوطلبانه و نیز رویدادهای سیاسی افزایش می‌دهد و از سوی دیگر به توسعه و تحکیم روابط و پیوندهای اجتماعی منجر می‌شود که نقش مهمی در ارتقاء گرایش به کرسی‌های آزاداندیشی افراد دارد.

با توجه به ارتباط میان میزان دین‌داری و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی و با توجه به اینکه دین‌داری کارکردی اجتماعی است و به تقویت نظم اجتماعی کمک می‌کند؛ و کارکردهای اجتماعی ادیان از منابع مهم اخلاق اجتماعی بوده و از طریق عمل اخلاقی و هنجارها، به نظم و انسجام اجتماعی کمک می‌کنند. باید تلاش گردد سطح ابعاد مختلف دین‌داری در جامعه افزایش یابد.

با توجه به ارتباط میان میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی باید برای بهبود سطح مشارکت اجتماعی در جامعه تلاش کرد. باید شرایط و بستری مناسب برای سوق دادن دانشجویان به درگیر شدن در رویدادهای اجتماعی ایجاد نمود.

با توجه به ارتباط میان میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی، پیشنهاد می‌شود، رسانه به برنامه‌های جذاب مانند مناظره و گفتگو به بیان دیدگاه‌های مختلف بپردازند و آن‌ها را در جامعه نشر دهند.

با توجه به ارتباط میان میزان احساس امنیت دانشجویان و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی باید تلاش کرد سطح احساس امنیت در جامعه افزایش یابد. مؤلفه‌های احساس امنیت را بهبود بخشید.

با توجه به ارتباط میان قومیت و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی پیشنهاد می‌شود در جهت ارتقاء و بهبود مؤلفه‌های قومیتی از طریق شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی تلاش نمود.

با توجه به ارتباط میان میزان پایگاه اقتصادی-اجتماعی دانشجویان و شکل‌گیری کرسی‌های آزاداندیشی پیشنهاد می‌شود در جهت ارتقاء و بهبود سطح پایگاه و وضعیت اقتصادی دانشجویان تلاش کرد.

۳-۷- راهکارها:

راهکار توجیه مسئولین دانشگاهی از جمله ریاست دانشگاه، معاونین و به‌ویژه معاونت‌های دانشجویی، فرهنگی که از طریق مسئولین مربوطه می‌توان در قالب شورای فرهنگی آئین‌نامه را چاپ و به تفاهم برسند.

یکی از این راه‌کارها، کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌ها و مراکز دانشگاهی تربیت نیروهای تراز انقلاب اسلامی و از طرفی مسائل کشور و مسائل جاری، راه‌حل‌های خوبی از دل کرسی‌های آزاداندیشی استخراج و مبتنی بر اهداف انقلاب اسلامی و امامین انقلاب باشند.

گفتمان‌سازی توسط مجموعه‌های فرهنگی در دانشگاه می‌تواند به برگزاری و رونق کرسی‌های آزاداندیشی کمک شایانی کنند.

کرسی‌های آزاداندیشی تحت اشراف و نظارت مجموعه‌های مطمئن در دانشگاه برگزار گردد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

- ۱- ازکیا، مصطفی. غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان، دوره ۹ شماره پیاپی ۱۷ صفحه ۳-۳۱
- ۲- اوفه، کلاوس (۱۳۸۴). چگونه می‌توانیم به شهروندان اعتماد کنیم در سرمایه اجتماعی، اعتماد دموکراسی و توسعه، به کوشش کیان تاج بخش، ترجمه‌ی افشین خاکباز، تهران: نشر شیرازه.
- ۳- بشارتی، محمدرضا. گودرزی، غلامرضا. (۱۳۸۶). جایگاه رفیع آزادی و نقش محوری آزاداندیشی در تفکرات امام خمینی، آفتاب، شماره ۱۹.
- ۴- بیانات رهبری در رابطه با آزاداندیشی و دانشگاه.
- ۵- چناری، حسین. تعیین ابعاد و مؤلفه‌های سبک‌های اصلی کرسی‌های نظریه‌پردازی، فصلنامه علمی-پژوهشی سبک زندگی با محوریت سلامت، دوره ۴، زمستان ۱۳۹۹.

- ۶- خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۸۱). *بیانات در دیدار اعضای انجمن اهل قلم*. ۸ بهمن ۱۳۸۱. پایگاه www.leador.ir.
- ۷- خسروپناه، عبدالحسین. مسعودی پور، سعید. انتظاری، مهدی. (۱۳۹۵). *ارائه راهبردهای تحول در حوزه آزاداندیشی مبتنی بر تحلیل بیانات مقام معظم رهبری و آسیب‌شناسی وضعیت موجود*. فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال بیستم، شماره چهارم.
- ۸- دارا، جلیل. (۱۳۹۲). *آزاداندیشی در گفتمان انقلاب اسلامی پژوهش‌نامه انقلاب اسلامی*. دوره ۲ شماره ۶-۹۱-۱۲۰.
- ۹- دستورالعمل برگزاری کرسی آزاداندیشی، چاپ: معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۵.
- ۱۰- زمانی محبوب، حبیب. مددی، سید نادر. گرامیان دهدشت، اعظم السادات. (۱۳۹۵). *موانع برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی در مؤسسات آموزش عالی*. پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، سال ۲۲، شماره ۲ (پیاپی ۱۰۹-۱۳۱-۱۴۹).
- ۱۱- غفوری فر محمد. حسینی، علیرضا. (۱۳۹۸). *مؤلفه‌های گفتمان مبتنی بر آزاداندیشی در مناظره‌های رضوی؛ راهبردی آرمانی برای آسیب‌شناسی چالش‌ها و موانع تحقق کرسی‌های آزاداندیشی؛ تابستان ۱۳۹۸؛ دوره ۷ شماره ۲ (پیاپی ۲۶)؛ ۱۵۷-۱۹۰*.
- ۱۲- فدوی، محبوبه سادات. یوسفی، علی‌رضا. قورچیان، نادرقلی. گلستانی، سیدهاشم. (۱۳۸۷). *کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره‌منظور ارلئه چارچوب ادراکی مناسب برای نظام آموزش عالی کشور*. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی پاییز ۱۳۸۷ دوره ۲۲ شماره ۱۹-۴۵-۶۰.
- ۱۳- کلانتری، عبدالحسین. احمدپور پرویزیان، جعفر. (۱۳۹۳). *نگرش دانشجویان به کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه به لحاظ اثرگذاری در توسعه اجتماعی و سیاسی دانشگاه‌ها (مورد مطالعه: دانشگاه تبریز)*. فصلنامه علمی پژوهشی نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، سال چهارم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۳، ۸۷-۱۱۲.
- ۱۴- هانتیگتون، ساموئل. (۱۳۷۰). *سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی*، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ اول، نشر علم.

۶-۲- منابع لاتین

- 1-MacIntyre, Alasdair. (1973). *Ideology, Social Science, and Revolution. Comparative Politics*. Vol.5, No. 3. Social Issue on Revolution and Social Change. Apr.1973:321-342.
- 2-Wilcox, Brian. (1997). *Schooling, School Improvement and the Relevance of Alasdair MacIntyre*. Cambridge Journal of Education. Jun 19970 Vol. 27. Iss. 2: 249-2610.
- 3- Eshghi, Seyed Hosein. (2004), "Freedom of *Opinion in Islam*". Porch of Thought, No 29: 37-58.
- 4- Lakzie, Sharif. (2003). *Political Freedom in Thought of Motahari and Beheshti*. Qom: Boostan-e Ketab.
- 5-Mehrpour, Hosein. (1991). "Islam's *View of Freedom of Opinion and Expression*". Journal of Law and Political Science (Tehran University), No 27: 51-76.
- 6- Inglehart, Ronald and Wayne E. Baker. (2000). *Modernization, cultural chng, and the persistence of traditional values*, American Sociological Review, vol. 65, No. 1, (February)pp. 19-51.
- 7- Drauden, G. M. and Peterson, N. G. *A domain sampling approach to job analysis*. TestValidation Center. St. Paul, Minn. 1974.
- 8-Lawshe, C. H. *Statistical theory and practice in appUied psychology*. PERSONNEL PSYCHOLOGY, 1969, 22, 117-123.
- 9-Lawshe, C. H. and Steinberg, M. C. *Studies in synthetic validity I: An exploratoryinvestigation of clerical jobs*. PERSONNEL PSYCHOLOGY 1955, 8, 291-301.
- 10-Mussio, S. J. and Smith; M. K. *Content validity: A procedural manual*. International Personnel Association, Chicago, 1973.

